

Escapespel: Hoogveen in nood

Word Veenvriend en red het hoogveen!

1. Inleiding

Hoogveen is één van de meest bijzondere landschappen van Nederland. Ooit bestond bijna een kwart van ons land uit deze natte, sponsachtige natuur. Vandaag de dag is daar nog maar een heel klein deel van over. Juist daarom is het belangrijk dat wij het hoogveen dat er nog is waarderen én beschermen. In dit escapespel ontdekken de leerlingen spelenderwijs wat hoogveen zo uniek maakt. Ze onderzoeken, puzzelen, werken samen en leren ondertussen van alles over dit bijzondere landschap. En wie weet steek jij als leerkracht zelf ook nog iets nieuws op.

2. Uitgangspunten lesmateriaal

2.1 Doelgroep

Dit escapespel is gemaakt voor leerlingen van groep 7/8.

2.2 Tijd

De les duurt ±45 minuten, ±30 minuten voor alleen het escapespel.

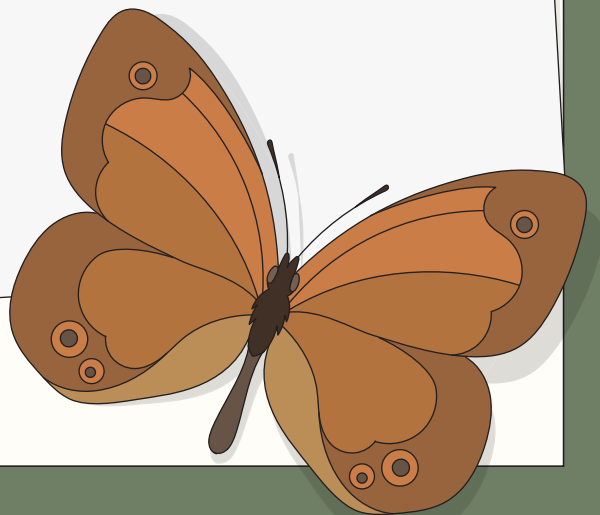
2.3 Leerdoelen

De leerling kan na het doen van dit spel...

- ... uitleggen wat de rol van hoogveen is bij klimaatverandering;
- ... uitleggen hoe hoogveen ontstaat;
- ... benoemen welke dieren en planten in het hoogveengebied leven;
- ... kenmerken van een gezond hoogveengebied benoemen;
- ... op een kaart herkennen waar in Nederland vroeger en nu nog hoogveengebieden voorkomen;
- ... uitleggen welke manieren er bestaan om hoogveengebieden te beschermen.

2.4 Aansluiting kerndoelen

Kijk in bijlage 1 bij welke huidige kerndoelen en nieuwe (concept-)kerndoelen dit escapespel aansluit.

3. Voorbereiding

Benodigdheden:

- Spelkaarten escapespel per team (dit bevat 4 opdrachtkaarten, een eindopdrachtkaart en het bureaublad)
- Pennen
- Linialen
- Scharen
- Spiegeltjes
- Digibord (met timertool)
- Handleiding (dit bevat hints, antwoorden, klaaropdracht en de scoretabel)
- Optioneel: grote envelop

1. Verdeel de klas in teams van 3 leerlingen.

2. Print de materialen van het escapespel. Let op: enkelzijdig printen in kleur!

- Per team heb je een set spelkaarten escapespel nodig. Dit bevat:
 - 4 opdrachtkaarten
 - 1 eindopdrachtkaart
 - 1 hulpmiddelenkaart 'het bureau' **Tip:** print het bureaublad op A3-formaat. Zo is het duidelijk dat het een ander soort kaart is.
- De hintkaarten (zie bijlage 2). Kopieer deze in tweevoud en knip de kaartjes los.
- Optioneel: scoretabel (zie bijlage 3).
- Per leerling een klaaropdracht (zie bijlage 4).

Daarnaast heb je nodig:

- Deze handleiding voor de antwoorden en de scoretabel.

3. Leg alle benodigdheden klaar: pennen, scharen, linialen en spiegeltjes, van alles minimaal 1 per groepje. Leg daarnaast de spelkaarten escapespel in stapeltjes. Je kunt er ook voor kiezen de spelkaarten in een grote envelop te stoppen met daarop het adres van de school, zodat het lijkt alsof de ecooloog ze per post heeft gestuurd. **Tip:** deel de spelkaarten pas uit als het escapespel gaat beginnen.

4. Leg de uitgeknipte hintkaarten, klaaropdrachten en eventueel de scoretabel klaar.

5. Zet een timer klaar.

Tijd-challenge instellen

Je kunt het escapespel extra spannend maken door een tijd-challenge toe te voegen. Een richttijd voor het spel is 30 tot 40 minuten. Kijk wat past bij jouw klas: je kunt de tijd korter of langer instellen, afhankelijk van het niveau en het werktempo van jouw groep.

4. Lesopbouw

4.1 Introductie (± 10 minuten)

Start de les met de video van de ecooloog. In de video vertelt hij waarom hoogveen bijzonder is en waarom de hoogveengebieden in Nederland bescherming nodig hebben. Hij roept de leerlingen op om Veenvrienden te worden en mee te helpen dit kwetsbare natuurgebied te beschermen. Laat na de video de grote enveloppen of stapeltjes met materialen zien.

Belangrijk! Leg de spelregels goed uit!

- Het escapespel bestaat uit vier opdrachtkaarten, één eindopdrachtkaart en het bureau van de ecooloog. Laat deze zien aan de klas en bespreek:
 - Lees alle opdrachtkaarten goed! Soms zijn er tips verstopt. Je kan de tekst ook aan elkaar voorlezen.
 - Het bureau van de ecooloog heb je bij elk van de vier opdrachtkaarten nodig.
 - Elke opdracht leidt tot een woord (de oplossing). Soms moet je zelf nog met letters puzzelen om er een woord van te maken.
 - Let op: bij sommige opdrachtkaarten moet gevouwen of geknipt worden.
 - Wanneer een team alle vier de opdrachtkaarten heeft opgelost, mag het beginnen aan de eindopdracht. De oplossingen van de vier opdrachtkaarten heb je nodig om de eindopdracht te kunnen maken.
 - Voltooi de vier opdrachten én de eindopdracht binnen de tijd.
- Elk team heeft pennen, een schaar, een liniaal en een spiegeltje. Deze spullen mag je gebruiken bij de opdrachten.
- Het doel van het spel is om de meeste punten te halen. Let op: je kan plus- en minpunten krijgen.
- Teams mogen bij jou per opdrachtkaart maximaal om 1 hint vragen. Eén leerling uit het team mag een hint komen vragen. De spelleider geeft dan een hintkaart. De leerling leest de hint ter plekke, onthoud dit of noteert deze en levert het kaartje daarna weer in. Als ze er met de hint niet uitkomen, geef je de oplossing. Let op: het vragen van een hint of de oplossing kost elk 20 minpunten (zie bijlage 2 voor de hintkaarten).
- Controleer goed wat je invult. Maak je onderweg een foutje? Dan merk je dat waarschijnlijk bij de eindopdracht, omdat de eindoplossing dan niet klopt. Kijk waar de fout zit en probeer opnieuw. Heeft een team de oplossing van de eindopdracht gevonden? Dan controleert het team of het antwoord goed is bij de spelleider. Bij een juist antwoord heeft het team het escapespel gehaald!
- Optioneel: Je kunt het escapespel ook spelen zonder puntentelling.

4.2 Het escapespel (± 30 minuten)

Jij bent als leerkracht de spelleider. Je kunt ook iemand vragen die jou kan helpen.

De rol van de spelleider is:

- Hint- en oplossingkaartjes uitdelen (zie bijlage 2);
- Antwoorden controleren;

Kies je ervoor om een competitief element erin te verwerken, dan komen de volgende taken erbij:

- Aantal hints en finishvolgorde bijhouden en eindscore bepalen in scoretabel (zie bijlage 3).

Opdrachten + antwoorden

Opdrachtkaart	Opdrachtbeschrijving	Antwoord
A	Leerlingen zetten de stappen van het ontstaan van hoogveengebieden in de juiste volgorde. Als de volgorde klopt, ontstaat een reeks morsecodes. Op het bureaublad staat welke letters bij de morsecodes horen.	1. Tot 14.000 jaar ... een metersdikke laag ijs. 2. Aan het eind van de ijstijd ... wordt het nat en moerassig. 3. Op de moerassige ... zoals riet en mos. 4. Dode moerasplanten ... ontstaat veen. 5. Het veenpakket wordt ... met regenwater. 6. In het natte veen ... steeds dikker en natter. Antwoord: BESCHERMEN
B	Leerlingen vouwen het notitieblad volgens de vouwlijnen en vouwen de punt-tot-puntverbindingen op de juiste manier. Vervolgens koppelen ze de overgebleven cijfers aan letters op het bureaublad (1 = A; 2 = B; etc.).	Hoogveen leidt tot... verkoeling 1m² hoogveen kan méér koolstofdioxide opslaan dan 1m² bos → waar Overgebleven cijfers = 5 en 23 5 = e 23 = w Antwoord: WE

Opdrachten + antwoorden

Opdrachtkaart	Opdrachtbeschrijving	Antwoord
C	Leerlingen trekken met een liniaal rechte lijnen op basis van de routebeschrijving. Daarbij kruisen ze op acht plekken een symbool uit het rozenkruisersgeheimschrift. Op het bureaublad staat wat deze symbolen betekenen.	 Antwoord: HOOGVEEN
D	Leerlingen lezen met een spiegeltje de informatie over dieren en schrijven de naam van het dier op de juiste plek op het bureau. Daarnaast lezen ze in de encyclopedie op het bureau hoe gezond hoogveen eruit ziet. Op opdrachtkaart D bepalen ze welke loop dit laat zien. De verzamelde letters vormen het antwoord.	1. Kraanvogel 2. Adder 3. Veenhooibeestje 4. Maanwaterjuffer Juiste loop: 1 = S Antwoord: SAMEN
Eindopdracht	Leerlingen kiezen de vier kaartjes die ervoor zorgen dat hoogveengebieden worden beschermd. Ze knippen deze uit en leggen deze op de juiste plek in de tekening. De letters in de hoeken van de kaartjes corresponderen met de opdrachtkaarten. De antwoorden van de opdrachtkaarten moet in de juiste volgorde worden gelegd van de cijfers die op de vlakjes staan. De zin die eruit komt is het eindantwoord!	Antwoord veenvrienden yell: Samen beschermen we hoogveen.

Klaaropdracht

Is een team klaar terwijl de andere teams nog bezig zijn? Laat dit team dan één van de klaaropdrachten maken: woordzoeker, verhaal schrijven of bedenk een actie (zie bijlage 4).

4.3 Afsluiting (± 5 minuten)

Wanneer iedereen het escapespel heeft afgerond, blik je met de leerlingen terug op het spel. Doe dat bijvoorbeeld met de volgende vragen:

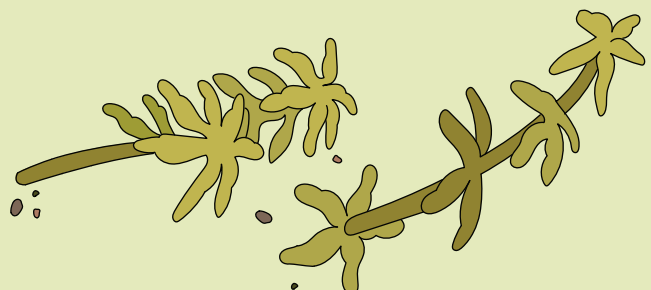
- Waarom is stikstof slecht voor hoogveen?
- Hoe is hoogveen ontstaan?
- Welke planten horen bij een gezond hoogveen en waarom?
- Waarom moeten bomen uit hoogveen verwijderd worden?
- Waar in Nederland liggen nog hoogveengebieden?
- Waarom zijn er nu minder hoogveengebieden en zijn de hoogveengebieden minder groot dan vroeger?
- Wie is er zelf wel eens in een hoogveengebied geweest?
- Welke opdrachten vonden jullie lastig en waarom?
- Hoe verliep de samenwerking in jullie groepje?

Tip: gebruik het escapespel als onderdeel van een groter thema. Door de opdrachten te koppelen aan andere lessen over bijvoorbeeld natuur of klimaat, beklijft de inhoud beter. Je kunt met de groep ook een hoogveengebied bezoeken. Op pagina 12 lees je hier meer over.

Extra informatie hoogveen versus laagveen

Hoogveen en laagveen lijken op elkaar, maar ontstaan op een heel andere manier. Hoogveen wordt gevoed door regenwater. Daardoor is het voedselarm, zuur en sponsachtig. Hoogveen groeit heel langzaam omhoog door ophoping van veenmossen. Het hoogveen ligt letterlijk 'hoog' bovenop het grondwater. Laagveen ontstaat juist in natte gebieden waar grondwater of rivierwater het veen voedt. Het is daardoor voedselrijker en heeft andere plantengroei, zoals riet en zegge, een grasachtige moerasplant. Hoogveen en laagveen slaan allebei veel CO₂ op. Het veen is dus belangrijk voor onze aarde! Door de verschillen tussen hoogveen en laagveen reageren beide veentypen anders op droogte, onderhoud en menselijke invloed.

Tip: hoogveengebieden worden vaak vergeleken met een spons: in natte periodes nemen ze veel water op en in droge tijden geven ze dat water langzaam weer af. Laat dit proces in de klas zien met een echte spons.

Bijlage 1: Huidige en nieuwe (concept-)kerndoelen

1.1 Huidige kerndoelen

Nederlands

Mondeling taalonderwijs

- Kerndoel 3: De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief en opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

Oriëntatie op jezelf en de wereld

Mens en samenleving

- Kerndoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Natuur en techniek

- Kerndoel 40: De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.

1.2 Nieuwe kerndoelen

Het lespakket sluit daarnaast aan bij de conceptkerndoelen voor Nederlands en Rekenen/Wiskunde, die naar verwachting vanaf de zomer van 2026 worden ingevoerd, en bij de conceptkerndoelen voor de overige vakgebieden, die naar verwachting vanaf de zomer van 2027 volgen.

Nederlands

Domein: Communicatie

- Kerndoel 4B: De leerling voert gesprekken om tot kennisopbouw, begrip of een aanpak te komen.

Mens en maatschappij

Domein: Mens en ruimte

- Kerndoel 27: De leerling verkent historische verschijnselen.

Mens en natuur

Domein: Natuurwetenschappen en technologie

- Kerndoel 29A: De leerling verkent de leefomgeving en onderzoekt vraagstukken uit de leefomgeving.

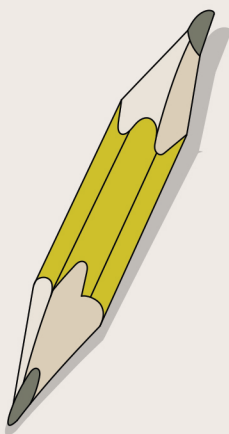
Domein: Organismen en gezondheid:

- Kerndoel 31A: De leerling toont inzicht in organismen

Domein: Systeem aarde

- Kerndoel 32A: De leerling toont inzicht in en verkent veranderingen aan het aardoppervlak door natuurverschijnselen en menselijk handelen.

Bijlage 2: Hintkaarten

Hint – opdrachtkaart A	Oplossing – opdrachtkaart A
Het plaatje op elke kaart past bij de tekst op de volgende kaart. Leg de kaartjes op de goede volgorde. Kijk dan naar de strepen en stippen onderin de kaartjes. Welke letters horen daarbij?	Beschermen

Hint – opdrachtkaart B	Oplossing – opdrachtkaart B
Gebruik de vouwlijnen. Vouw de punten in de hoeken naar het juiste antwoord. Welke twee cijfers blijven over? 1 = a; 2 = b; 3 = c; 4 = d; 5 = e; ... 24 = x; 25 = y; 26 = z.	We

Hint – opdrachtkaart C	Oplossing – opdrachtkaart C
Lees de routebeschrijving. Trek met een liniaal een lijn van het startpunt naar Fochterloërveen, van daar naar Wooldse Veen, enzovoort.	Hoogveen
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z	

Hint – opdrachtkaart D	Oplossing – opdrachtkaart D
Hoe heten de dieren (gebruik het spiegeltje)? Welke loop laat het gezondste hoogveengebied zien (onderzoek de planten)? Schrijf op de zoekkaart.	Samen

Hint – eindopdrachtkaart	Oplossing – eindopdrachtkaart
Gebruik de vier kaartjes met hierop de woorden, die jullie als oplossing hadden bij de vier opdrachtkaarten. Waar op de tekening passen de redmiddelen? Vul de woorden in: 1:...	Oplossing – eindopdrachtkaart Schrijf de woorden op de goede volgorde. 1 = samen 2 = beschermen 3 = we 4 = hoogveen

Bijlage 3: Scoretabel

	Team	Elke hint of oplossing gekregen: - 20	Finish-volgorde 1e klaar: + 100 2e klaar: + 80 3e klaar: + 60 Laatste teams: +50	Eindscore
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				

Bijlage 4: Klaaropdracht

Goed gedaan, Veenvriend! Je bent nu officieel lid van de Veenvriendenclub.
Je mag nu kiezen uit één van de drie klaaropdrachten.

Opdracht 1: Woordzoeker

Zoek alle woorden in de woordzoeker. Succes!

D	R	X	N	E	T	N	A	L	P	C	V	K	P	E	R
V	F	E	R	S	D	V	E	E	N	M	O	S	D	L	E
N	E	R	F	K	A	D	T	U	S	G	R	I	P	K	K
N	K	E	U	F	O	R	N	Q	I	N	X	B	Z	L	K
E	R	R	N	T	U	A	G	E	C	O	O	X	M	A	I
M	A	K	W	H	Z	J	V	E	I	U	A	P	T	P	K
R	A	L	C	P	O	K	R	D	L	R	H	X	S	E	I
E	N	I	E	K	W	O	F	E	E	L	V	C	G	K	E
H	V	M	L	S	H	O	I	H	T	C	O	N	H	S	H
C	O	A	Z	E	T	O	Z	B	R	A	O	W	E	T	O
S	G	A	C	S	C	K	O	Q	E	P	W	L	D	E	J
E	E	T	L	R	J	K	R	G	W	E	D	N	O	R	V
B	L	O	R	K	R	G	A	E	V	Z	S	T	A	O	R
S	O	D	I	E	R	E	N	D	D	E	J	T	O	A	G
K	S	T	I	K	S	T	O	F	E	D	E	C	J	T	M
R	E	G	E	N	W	A	T	E	R	Z	A	N	M	E	K

Zoekwoorden

adder
beschermen
cel
dieren
ecoloog
heikikker
hoogveen
kade

klapekster
klimaat
koolstofdioxide
kraanvogel
maanwaterjuffer
planten
regenwater
spons

stikstof
turf
veenhoobeestje
veenmos
veenvriend
wollegras

Opdracht 2: Bedenk een actie

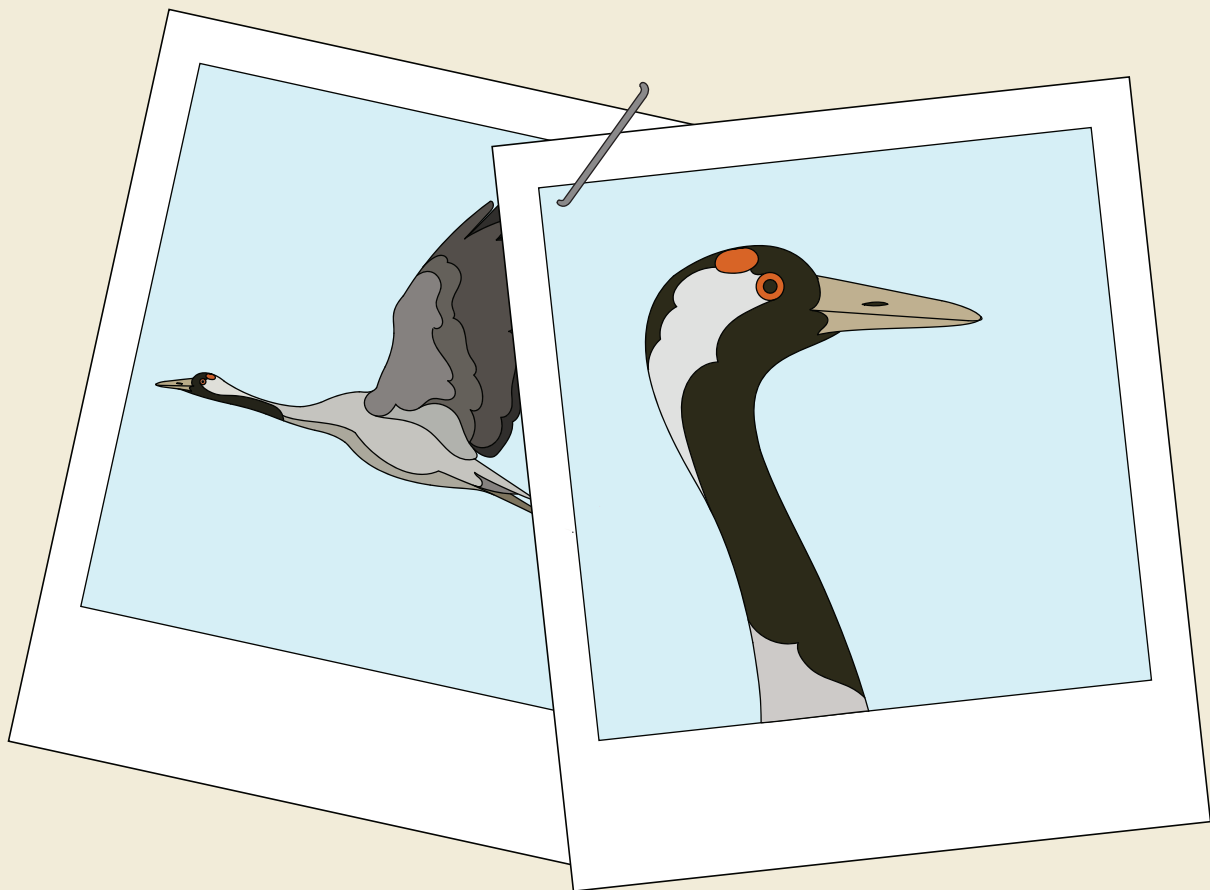
Jij weet nu waarom hoogveen belangrijk is. Hoe kun jij andere mensen overtuigen om mee te helpen het hoogveen te beschermen? Bedenk een actie waarmee jij anderen enthousiast maakt om hoogveen te beschermen. Dat kan bijvoorbeeld zijn: een poster, reclamespotje, korte toespraak, podcast, flyer of ander creatief idee. Schrijf je idee op.

Denk daarbij aan de volgende vragen:

- Voor wie is jouw actie bedoeld?
- Wat wil je mensen vertellen?
- Hoe zorg jij ervoor dat jouw boodschap opvalt?

Opdracht 3: Maak een verhaal

Schrijf een verhaal door de ogen van het hoogveen. Bedenk wat jij als hoogveen heb meegemaakt, bijvoorbeeld toen turfstekers stukken turf weghaalden. Of schrijf over welke dieren en planten jij graag om je heen hebt. Je mag zelf kiezen hoe je je verhaal maakt: als strip, gedicht, dagboekstukje of op een andere creatieve manier.

Natuurmonumenten draagt zorg voor het beschermen, beheren en ontwikkelen van natuurgebieden en waardevolle landschappen in Nederland. De hoogveengebieden zijn daar onderdeel van. Met het project 'Peat Pals for LIFE' wordt er een verscheidenheid aan kwetsbare veenecosystemen hersteld in Nederland en Vlaanderen.

In dit kader ontwikkelde Podium | communiceren beleven leren educatief materiaal voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs met als doel om een breder draagvlak te creëren voor het belang en behoud van het hoogveen in Nederland.

Dit escapespel: 'Hoogveen in nood!' is een activiteit die in de klas gespeeld wordt. Interesse in een vervolg op het escapespel? Dat kan. De verschillende hoogveengebieden bieden buitenlessen, excursies of andere bezoeken aan.

Hieronder staan contactgegevens van alle hoogveengebieden. Neem contact op om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor jouw groep.

Fochteloërveen | Natuurmonumenten

Mail naar: secretariaatfriesland@natuurmonumenten.nl

Witte Veen | Natuurmonumenten

Mail naar: salland-twente@natuurmonumenten.nl

Korenburgerveen | Natuurmonumenten

Mail naar: beachterhoek@natuurmonumenten.nl

Wooldse Veen | Natuurmonumenten

Mail naar: beachterhoek@natuurmonumenten.nl

Haaksbergerveen | Staatsbosbeheer

Mail naar: info@staatsbosbeheer.nl

Bargerveen | Staatsbosbeheer

Mail naar: info@staatsbosbeheer.nl

Engbertsdijkvenen | Staatsbosbeheer

Mail naar: info@staatsbosbeheer.nl

Deurnsche en Mariapeel | Staatsbosbeheer

Mail naar: middenpeel@staatsbosbeheer.nl

Groote Peel | Staatsbosbeheer

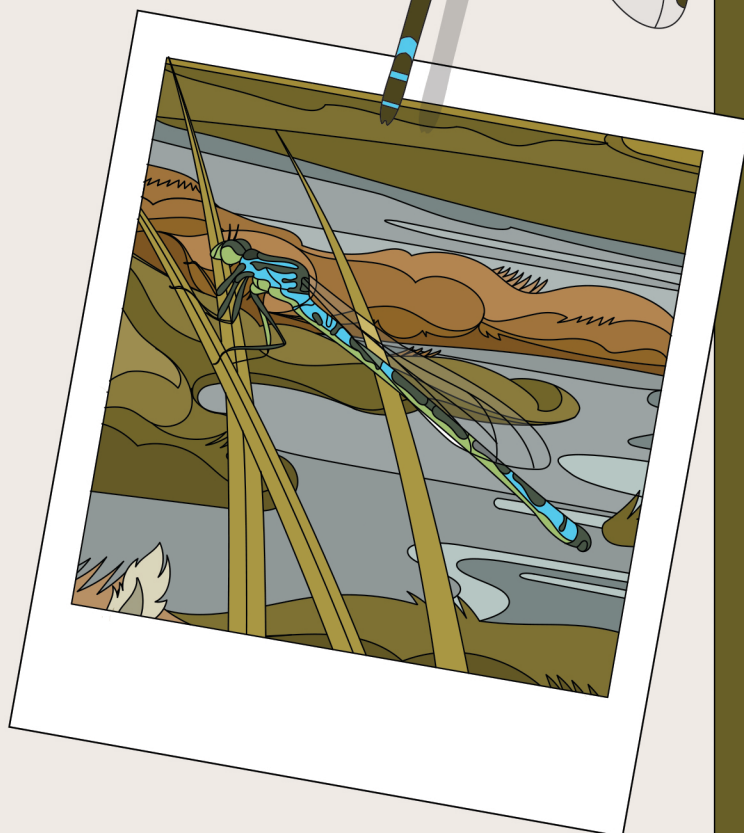
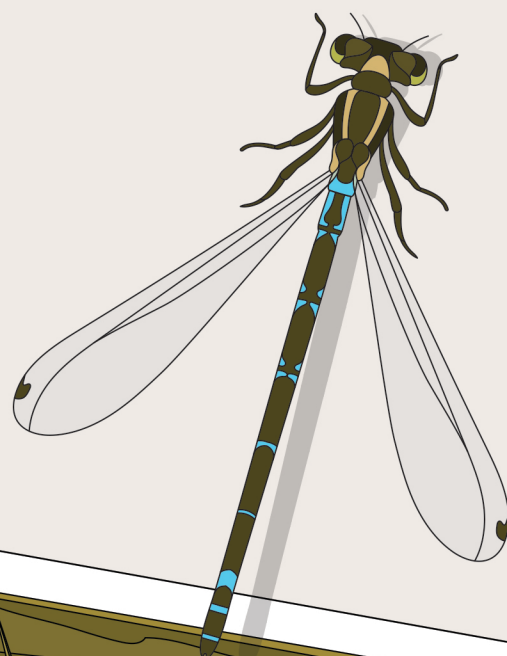
Mail naar: middenpeel@staatsbosbeheer.nl

Aamsveen | Landschap Overijssel

Mail naar: info@landschapoverijssel.nl

Wierdense Veld | Landschap Overijssel

Mail naar: info@landschapoverijssel.nl

Colofon

Dit educatieve materiaal is ontwikkeld door Podium | communiceren beleven leren in opdracht van het LIFE-project Peat Pals for LIFE

In samenwerking met: Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel
© juli 2026 Natuurmonumenten

Vrij te kopiëren en te gebruiken voor niet-commerciële onderwijsdoeleinden binnen de klas. Niet toegestaan voor commerciële doeleinden of verdere verspreiding zonder toestemming.

Dit educatieve materiaal is ontwikkeld dankzij subsidies van:

Medegefinancierd door
de Europese Unie

Provinsje
Fryslân

Medegefinancierd door de Europese Unie. De hierin geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs die van de Europese Unie of CINEA. Noch de Europese Unie, noch de subsidieverlenende autoriteit kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.